Transport xizmatlari korxonlari faoliyatini raqobatdoshligi va risklarni boshqarish jarayoniga omillar ta'sirini baxolash

Tursunov Ozodbek Badalovich

Farg'ona Davlat Universiteti o'qituvchisi

Iqtisodiyotmizni rivojlantirishda xizmatlar soxasining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Xizmatlar soxasi hozirgi davrda rivojlangan mamlakatlar yalpi ichki maxsulotida salmoqli o'rin egallab kelmoqda. Mamlakatimiz o'tgan yil sarhisoboda xizmatlar sohasi 12,5 foizga25 oshganini ko'rishimiz mumkin.

Xizmatlar ko'rsatish sohasida transport xizmatlari alohida ahamiyat kasb etadi. transport xizmatlari sohasini rivojlantirish bugungi dolzarb muommolardan biridir. transport xizmatlarini rivojlantirish ular samaradorligini oshirish o'z navbatida buxgalteriya hisobini ham takomillashtirishni talab qiladi.

Chunonchi korxona darfomodlarini maksimallashtirish va xarajatlarni esa minimallashtirishni, korxona ma'lumotlarini yuqori aniqlikda hisob-kitob qilish uchun zamonaviy axborot texnalogiyalaridan foydalanish, moliyaviy hisobotlarni ixchamlashtirish va xujjatlar aylanishi nazorat qiish.

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda yuqori daromadlilikka erishish uchun xarajatlar tarkibini optimallashtiriz zarur. Xarajat tushunchasi haqida turli adabiyotlarda turlicha fikrlar keltirilgan. Jumladan professor Urazov K.B. Xarajat deganda, hisobot davrida korxona aktivlarining kamayishi yoki majburiyatlarning ko'payishi tushuniladi.

Xarajat – bu mahsulotni ishlab chiqarish, tovarlarni sotish va xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan sarflarning puldagi ifodasidir27, boshqacha qilib aytganda ko'zlangan maqsadga erishish uchun amalga oshirilgan sarflarning puldagi ifodasidir.

Auditor xarajatlarning sarf-xarajat moddalari bo'yicha ularning maqsadi va vujudga kelish joylariga qarab guruhlanishini hamda bevosita yoki bilvosita yo'l bilan mahsulot (ish, xizmat) larning har bir turiga olib borilishini bilishi zarur.

Iqtisodiyot tarmoqlarida sarf-xarajatlar tarkibi turlicha va tegishli tarmoq (yoki tarmoqlararo) yo'riqnomalar va uslubiy tavsiyalar bilan belgilanadi.

Harajatlar oʻzining turli belgilari boʻyicha hisob va tahlil ob'ektiga boʻlinadi. Bular bevosita korxona harajatlarining yuzaga chiqish oʻrni, shakli, javobgarlik markazlarining tarkiblanishi bilan bogʻlanadi. Iqtisodiy tahlilning muhim jihati bevosita ushbu ob'ektlar boʻyicha harajatlarni davriy oʻrganish asosida ularni kamaytirish yuzasidan korxonada mavjud boʻlgan ichki imkoniyatlarni aniqlash va ularni ishga solishga qaratilgandir. Bu esa korxona faoliyatining natijasi bilan ham bogʻlanadi.

Ishlab chiqarish harajatlarini tahlil etishda ularni kamaytirish yoʻnalishlarini belgilash birinchi oʻringa qoʻyiladi. Bu borada ishlab chiqarish harajatlarini reja va oʻtgan yillarga nisbatan mahsulot hajmiga ta'sir etmagan holda oʻsib ketishi sabablari oʻrganiladi. Ularni maqsadli boshqarishning yoʻnalishlari belgilanadi. Resurslarning tejalishi va shu asosda ragʻbatlantirish mexanizmining yoʻlga qoʻyilishi istiqbol koʻrsatkichlarini toʻgʻri tavsiflash va belgilash imkonini beradi. Korxonada nafaqat ishlab chiqarish harajatlari, balki ishlab chiqarishdan tashqari harajatlarni ham toʻgʻri boshqarishga muhim ahamiyat beriladi. Mahsulot ishlab chiqarishning kritik hajm darajasini aniqlash va unda oʻzgaruvchan hamda oʻzgarmas harajatlarni toʻgʻri belgilash masalalari ham tahlilning muhim jihatidir. Mahsulot ishlab chiqarishning kritik hajm darajasi ishlab chiqarish harajatlarini mahsulot hajmining oʻzgarishiga muvofiq me'yorlanishi bilan belgilanadi.

Xulosa qilib aytganda harajatlarni yanada kamaytirish va optimallashtirish, debitorlik qarzlari yuzasidan oʻzaro hisob-kitoblarni solishtirish dalolatnomalari tuzish yoʻli bilan kamaytirish choralarini koʻrish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tursunov, O. B. (2023). O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATLARI FAOLIYATI TAHLILI VA XIZMATLAR BOZORIDAGI TENDENSIYALAR O'ZGARISHI. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 1(12), 77-84.

2.Maxsudov, S., Tursunov, O., Baltabayeva, M., Akhmadaliyeva, M., & Rakhimova, K. (2023). Influence of the innovative environment on the activation of enterprises in free economic zones. In BIO Web of Conferences (Vol. 65, p. 09004). EDP Sciences.

3.Badalovich, T. O. (2023). IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA TRANSPORT INFRATUZILMASI RIVOJLANTIRISH VA TRANSPORT XIZMATLARINING BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 178-184.

4.Турсунов, О. (2023). РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛИЗИНГА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research, 10(09), 286-289.

5.Умаров, О. Қ., & Турсунов, О. Б. (2023). Миллий боғ ва хиёбонлардан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлиги. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(4), 389-393.

6.Umarov, O. Q., & Tursunov, O. B. (2023). Socio-Economic Effectiveness of State Leadership. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(3), 97-101.

7.Турсунов, О. (2023). МИНТАҚАВИЙ ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. Research Focus, 2(2), 46-53.

8.Tursunov, O. (2023). TRANSPORT XIZMATLARINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI. Евразийский журнал академических исследований, 3(1 Part 2), 170-175.

9.Турсунов, О. (2022). ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 4-9.

10.Турсунов, О. Б. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ

ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ВА САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ. IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 41-45.

11. Турсунов, О. Б., & Турғунов, З. Х. (2022, December). ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ ВА ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИ ШАКЛЛАНИШИНИНГ ҲУДУДИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. In Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (Vol. 1, No. 3, pp. 28-32).
12. Badalovich, T. O. (2022). Legal and institutional basis of development of transport services and transport infrastructure during the coronavirus pandemic. Asia Pacific Journal of Marketing & Management Review Issn: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 55-61.
13. Турсунов, О. Б. (2022). Иқтисодиётни эркинлаштириш даврида транспорт хизматлари ва инфратузилмасининг ривожланиш тенденциялари ва ҳудудий хусусиятлари. Ta'lim fidoyilari, 8, 196-204.
14. Badalovich, T. O. (2022). Indicators representing the level of provision of transport services and infrastructure of the region. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research Issn: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(09), 123-127.
15. Турсунов, О. Б. (2022). ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИНГ МАЗМУНИ, ТАРКИБИ ВА МИНТАҚА ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИРИ. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 5(2), 190-196.
16. Турсунов, О. Б. (2022). Транспорт Инфратузилмасининг Назарий Асослари.